SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:1255

av Jörgen Berglund (M)

Gifttunnor i Bottenhavet

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att vidta lämpliga åtgärder för att komma till rätta med problemen med gifttunnorna i Bottenhavet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

På 1950- och 1960-talet dumpades cirka 23 000 tunnor innehållande bland annat kvicksilverhaltig katalysatormassa i havet och Sundsvallsbukten. Avfallet kom från tillverkning av polyvinylklorid (PVC) vid Stockviksverken av Stockholms Superfosfat Fabriks AB. Tillverkningen av PVC startade 1945 och som råvara för att framställa PVC behövdes vinylkloridmonomer. Det framställdes genom en metod som kallas kvicksilvermetoden och gav upphov till avfall i form av kvicksilverhaltig katalysatormassa. Fram till 1951 grävdes avfallet ner i marken inom Stockviks industriområde.

Att gräva ner avfallet ansågs, av bolaget, inte tillfredsställande utan de började se sig om efter andra möjligheter till kvittbildning. Därför började tunnor dumpas i havet istället. Vid den tiden var dumpningar av industriavfall i havet utanför den dåtida territorialvattengränsen tillåtet. Det innebär dock inte att verksamhetsutövare är befriade

från ansvar för föroreningsskadan enligt miljöbalken. Det sistnämnda styrks genom en dom i Mark- och miljööverdomstolen våren 2026.

När tunnorna började dumpas i havet var tanken först att dumpa dem på internationellt vatten. Tunnorna transporterades som returlast med pråmen som tog kalk från bolagets kalkbrott på Furillen utanför Gotland. Från början av 1950-talet till 1958 dumpades cirka 5 100 tunnor på internationellt vatten (dock lite oklart var). Mellan 1959 och 1960 ändrades detta eftersom pråmen inte kom ut på internationellt vatten förrän vid överfarten till Gotland. Då genomfördes en ändring som innebar att tunnorna kunde dumpas efter att pråmen passerat Brämösund söder om Sundsvall. Cirka 4 600 tunnor ska ha dumpats efter det att pråmarna passerat Brämösundet. Vid SGU:s undersökning 2006 hittades dock inga tunnor i det området.

Vid undersökningar som SGU genomförde 2006 hittades 3 267 tunnor inom dumpningsområdet och 339 tunnor i ett område strax väster om dumpningsområdet. Sammanfattningsvis ska sammanlagt cirka 23 000 tunnor ha dumpats, varav 13 200 i det utpekade dumpningsområdet. Av dessa har totalt cirka 3 600 tunnor påträffats.

Länsstyrelsen har hittills avgränsat det pågående tillsynsarbetet till det utpekade dumpningsområdet då det i dagsläget inte finns kunskap om var övriga tunnor har dumpats.

Dessa gifttunnor är ett reellt hot mot vår miljö och vår hälsa. Tunnorna har redan börjat rosta sönder och vi vet idag inte om de redan börjat läcka ut kvicksilver. Vi vet dock att förr eller senare kommer de att börja läcka. Att Länsstyrelsen i Västernorrland fortsätter att reda ut vem som bär ansvar och därmed också helt eller delvis blir betalningsansvarig är bra. Detta har tagit lång tid och kommer förmodligen fortsätta att ta lång tid innan ansvaret är klarlagt. I väntan på detta anser jag att staten bör agera innan det är för sent. Ansvaret för kostnaderna kan vid behov redas ut efter kartläggning och åtgärder.

Jörgen Berglund (M)